

Még hidegebb napok

(Részletek Pillhál Tamásnak, Bank Barbara magyarországi történésszel készített, a Magyar Nemzetben augusztus 29-én megjelent interjújából)

– Mikor kezdődött a délvidéki magyar tragédia, amiről mindmáig méltatlanul keveset tud a közvélemény?

– A szovjet hadsereg 1944. október elsején érte el a jugoszláv határt, és fokozatosan vette birtokba a bánsági, bácskai, drávaszögi, szerémségi területeket. Malinovszkij marsall csapatai gyorsan áttörték a 3. magyar hadsereg arcvonalát, és a 2. ukrán front balszárnya október 8-án már Szegedet fenyegette. Nyomában vonultak a titói kommunista partizánalakulatok. Tito rendeletére 1944. október 17-étől a bánsági, bácskai és a drávaszögi részen katonai közigazgatást vezettek be, amely 1945 februárjáig tartott. Ez idő alatt zajlott le a véres magyarirtás nagy része az Ivan Rukavina tábornok felügyelete alatti területen.

A szerbek, akik a háborút kisebbségként élték át, ekkor egy győztes ország katonáinak mondhatták magukat, a magyarság viszont ismét kisebbségbe szorult. A helybéli délszláv lakosság és a gyorsan visz-

– Ehhez többnyire elég volt, hogy valaki magyar. Másodsorban, ha azt állították róla, hogy együttműködött a magyar hatóságokkal. Harmadrészt politikai hovatartozás alapján. Például ha valaki a nyilas párt tagja volt, annak nem sok esélye volt a túlélésre. Szálasi korábban a Délvidéken toborzott párttagokat. A felvettek névsorát viszont elfelejtették megsemmisíteni, amikor a magyar csapatok kivonultak. A partizánok a taglisták alapján tömegesen gyilkoltak. Pedig ezek az emberek csupán papíron voltak nyilasok, valójában egyszerű földművesek, kispolgárok voltak, akiknek semmi közük nem volt a nyilasok rémtetteihez. De a hivatás is kiemelt szempont volt. A csendőroket, katonatisztek, egyházi személyeket is előszeretettel gyilkolták Titóék.

– Hány áldozata volt az 1944-es népiirtásnak?

– Egyelőre ezt is csak becsülni lehet. Húszezernél biztosan több, de negyvezernél valószínűleg kevesebb. Meg kell várni a levéltári kutatások végét. Azonban pontos számot nem fogunk tudni, hiszen a helytörténeti kutatásokból például az is kiderült, hogy sok átvonuló honvéd szintén a partizánok áldozata lett. De még drámaibb, ami a délvidéki német ajkú lakossággal történt: közülük mintegy hatvanezret ölték meg a háború végén.

(...)

– Hová hurcolták azokat, akiket nem lőttek agyon azonnal?

– Egy részüket gyűjtőtáborokba vitték, ahol az áldatlan állapotok miatt sokan járványokban vagy az éhezéstől legyengülve haltak meg. Összesen 63 ilyen gyűjtőtábor működött a Délvidéken, illetve Jugoszlávia északi részén, itt tartották fogva azokat a magyarokat és németeket, akiket nemki-

szatéró kitelepítettek mindenért meg akartak fizetni, bosszúvágyuk sok helyütt válogatás nélküli öldöklésbe csapott át, ami rengeteg ártatlan magyar életét követelte. Nagyon fontos kimondani, ami ma már bizonyított, hogy ezek a kivégzések Tito tudtával és beleegyezésével történtek, a legtöbb helyen szervezetter, a partizánalakulatok aktív részvételével. Felelőtlen viszont az a kijelentés, hogy ezeket a kivégzéseket csak a hivatalos partizánalakulatok, az úgynevezett büntetőszázadok hajtották volna végre. Számos helytörténeti munka mutat rá arra, hogy sok helységben a civil szerb lakosság is részt vett a magyarok likvidálásában és kínzásában. A leggyilkoltak mellett rengeteg embert hurcoltak gyűjtőtáborokba, egy részük ott is halt meg. Például Csúrog teljes magyar lakosságát – a csecsemőtől az aggastyánig – 1945. január 23-án indították el a járeki haláltáborba.

– Hogyan kerülhetett valaki a halállistára?

vánatosnak ítélték. A legnagyobb és legvéresebb táborok Tiszaistvánfalván (Járek), Rezsőházán (Knićanin) és Gádorban (Gakovo) voltak, ezekben külön-külön 5000–8000 magyar és német ember vesztette életét. A fegyverszünet után ezeket átkeresztelték büntető- vagy munkatáborokká. De továbbra is nagy volt a halandóság. Például több mint hatezren haltak meg csak amiatt, hogy mindenfajta védőfelszerelés nélkül kellett uránt bányászniuk.

(...)

– Összehasonlítható-e az 1942-es razzia az 1944-es partizánmegtorlással?

– A halottak számát már említettem. Körülbelül tízszer annyi magyar áldozat volt. De minden ártatlan emberért kár, ezért talán nem ez a legfontosabb szempont. Ami viszont lényeges különbség, hogy Magyarországon – példátlan módon – már a második világháború alatt felelősségre vonták a razzia irányítóit. Majd 1945 után többek között Szombathelyi Ferenc vezérkari főnököt, Feketehalmy-Czeydner Ferenc vezérezredest, Grassy József altábornagyot és Zöldi Márton csendőr századost – Ries István szociáldemokrata igazságügy-miniszter intézkedésére, a kormány és a parlament tudta nélkül – kiadták Jugoszláviának, ahol 1946-ban elítélték és kivégezték őket. Ezzel szemben szerb részről a kínzások, mészárlások kiöltői, végrehajtói nemzeti hősök lettek, kitüntetések kaptak, ezeket a kitüntetések máig nem vonták vissza. És ami a legfájóbb: a szerbek máig nem kértek bocsánatot a rémtettekért. Pedig Magyarország többek között a Hideg napok c. nagyszabású filmmel is elismerte a felelősségét, és emléket állított az 1942-es razzia áldozatainak.